

Người

CHU RŨ

Ở VIỆT NAM

The CHU RŨ in Viet Nam

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN

Vietnam News Agency Publishing House

Người
CHU RU
ở Việt Nam

The **CHU RU** in Viet Nam

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN
Vietnam News Agency Publishing House
HÀ NỘI - 2015

Cùng với các tộc người Chăm, Gia Rai, Ê Đê và Ra Glai, Chu Ru là một trong năm cộng đồng người nói ngôn ngữ Nam Đảo, nhóm Malayô - Pôlinêdi trên lãnh thổ Việt Nam. Vốn là một bộ phận dân cư của Vương quốc Chăm Pa cổ đại, cư trú ở vùng khô hạn ven biển miền Trung, người Chu Ru đã từng bước di dời lên miền núi Nam Tây Nguyên và định cư lâu dài ở đó. Tên gọi Chu Ru: những người “xâm đất” cũng bắt nguồn từ đây. Đến nay, đại bộ phận người Chu Ru đã cư tụ tập trung trên cao nguyên Lâm Viên, phía đông tỉnh Lâm Đồng, chỉ còn khoảng dưới 10% dân số vẫn sinh sống ở khu vực Ninh Thuận, Bình Thuận.

Người Chu Ru định cư, định canh trồng lúa nước là chính. Việc săn bắn, hái lượm vẫn còn là hoạt động thường xuyên. Đồng bào cũng biết đan lát các đồ dùng gia đình bằng mây tre, tự rèn các công cụ sản xuất và có các làng nổi tiếng về nghề gốm, nghề đúc nhẫn bạc. Trong sinh hoạt, người Chu Ru vẫn bảo tồn nét văn hóa truyền thống tín ngưỡng nguyên thủy với niềm tin tôn giáo “vạn vật hữu linh”. Đặc biệt, tục bắt chông là nét văn hóa độc đáo cho đến nay vẫn được duy trì ở tộc người này.

Để góp phần bảo tồn, gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc cũng là bổ sung vào bộ sách ảnh 54 dân tộc Việt Nam, Nhà xuất bản Thông tấn biên soạn xuất bản cuốn sách ảnh “Người Chu Ru ở Việt Nam”. Qua những hình ảnh phản ánh trên nhiều phương diện từ nguồn gốc và phân bố dân cư, buôn làng, nhà ở, nguồn sống, trang phục, lễ hội cho đến phong tục tập quán, cuốn sách sẽ phần nào khắc họa nét văn hóa sinh động, độc đáo ở tộc người Chu Ru, kể cả dấu ấn từ các đậm dãi trong lịch sử mà họ đã kinh qua.

Hy vọng cuốn sách sẽ cung cấp thông tin, tư liệu bổ ích và lý thú cho độc giả.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN

Along with the ethnic Cham, Gia Rai, E De and Ra Glai peoples, the Chu Ru are one of five communities speaking the Austronesian language (of the Malayo - Polynesian language group) in the territory of Vietnam. The Chu Ru were originally a residential part of the ancient Champa Kingdom, residing in the arid region in the Central Coast of Vietnam. They have gradually moved to the southern mountains area of the Central Highlands and permanently settled here.

The name "Chu Ru", which means the "land invaders" also originated there. To date, the majority of the Chu Ru have resided in Lam Vien Plateau in the eastern part of Lam Dong Province. Only about 10% of them still live in Ninh Thuan and Binh Thuan provinces.

The Chu Ru settled and mainly grow wet rice. Hunting and gathering remain regular activities. They know how to make household appliances from rattan and bamboo and forge production tools. They have famous villages of pottery and silver casting crafts. In daily life, the Chu Ru still preserve cultural traditions of primitive beliefs, with religious belief of "animism". Especially, their unique custom of catching a husband is still being kept.

To preserve and promote the national cultural identities as well as continue the series of pictorial books about the 54 ethnic groups of Vietnam, the Vietnam News Agency Publishing House has compiled the pictorial book "The Chu Ru in Vietnam". Through the images that reflect many aspects, from the origin and distribution of population, the villages, the means of subsistence, clothes, festivals to customs, the book will portray the lively and unique culture of the Chu Ru ethnic group, including the milestones in history that they have experienced.

We hope the book will provide useful and interesting information to readers.

We sincerely hope that you enjoy reading the book.

VIETNAM NEWS AGENCY PUBLISHING HOUSE

N G U Ò N G Ó C
V À P H Â N B Ó D Â N C Ư

ORIGIN AND POPULATION DISTRIBUTION

Người Chu Ru ở Việt Nam còn được viết và gọi là *Cru* hay *Chơ Ru*, *Chau*, *Kru*. Các tên gọi này đều có nghĩa là “*xâm đất*”- chỉ cư dân từ nơi khác di dời đến nơi sở tại. Những tộc người cận cư lại gọi họ là *Ca Đô*, *Kơ Đu*, *Pnông Chàm* (người Chàm ở miền núi).

Cho đến tháng 4-2009, cộng đồng người Chu Ru ở Việt Nam đã có tới 19.314 nhân khẩu. Riêng ở phạm vi Tây Nguyên, con số lên đến 18.656 người, chiếm trên 90% dân số Chu Ru. Người Chu Ru sinh sống chủ yếu ở phía đông tỉnh Lâm Đồng, số còn lại cư trú ở miền tây hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận.

Trên đất Lâm Đồng, người Chu Ru là láng giềng gần gũi với người Cơ Ho, người Mạ. Tại Ninh Thuận, Bình Thuận, họ là láng giềng của người Chàm và Raglai. Địa bàn phân bố dân cư của người Chu Ru cũng rất gần và dễ dàng tiếp xúc với người Việt. Về cơ bản, người Chu Ru là một cộng đồng ngôn ngữ - văn hóa thống nhất, chưa hình thành các nhóm địa phương. Riêng nhóm Chu Ru ở xã Lạc Xuân, phía đông huyện Đơn Dương (Lâm Đồng) sống kế cận với người Cơ Ho, có quan hệ mật thiết với nhóm Cơ Ho láng giềng về mặt tộc người nên họ nói theo tiếng Cơ Ho thuộc nhóm ngôn ngữ Môn - Khơme, dòng Nam Á.

Cho đến nay, vẫn chưa biết được thời gian nào nhóm cư dân nói ngôn ngữ Chàm đã phân ly với cộng đồng gốc của mình, giã từ khu vực ven biển miền Trung, đi lên cao nguyên miền Tây, mặc nhiên trở thành người Chu Ru. Rất có thể quá trình ấy diễn ra trong khoảng thế kỷ XV đến thế kỷ XVII, cùng với quá trình vương triều Chàm Pa lui dần về phía nam sông Đà Rằng cho đến Phan Rang. Cũng chưa rõ từ bao giờ, đại bộ phận tộc người Chu Ru tập trung ở thung lũng Đran trên cao nguyên

The Chu Ru people in Việt Nam have been called Cru, Cho Ru, Chau, and Kru. These names mean “migrators” – or residents from elsewhere who migrated to the area. The nearby ethnic groups call them Ca Đò, Ko Du, and Pnong Cham (which means the Cham people in the mountains).

By April 2009, the Chu Ru community in Việt Nam had 19,314 people. Particularly, the Central Highlands is home to 18,656, accounting for more than 90 per cent of the Chu Ru. The Chu Ru people live mainly in the eastern part of Lam Đông Province, with the rest residing in western areas of Ninh Thuận and Bình Thuận provinces.

In Lâm Đồng, the Chu Ru are close neighbors with the Co Ho and the Mạ. In Ninh Thuận and Bình Thuận, they are neighbors of the Cham and the Raglai. The population distribution area of the Chu Ru is also very close so they can easily contact the Vietnamese. The Chu Ru are a united community for language and culture, and do not have local groups. Particularly the Chu Ru in Lạc Xuân Commune, Đôn Dương District in Lam Đông live closely to the neighboring Coho, and they have close ties with the Coho in terms of ethnicity, so they speak the Coho language of the Mon – Khmer language group.

So far, it is unknown when the populations speaking the Cham language separated from their original community and left the coastal central area to go to the western highlands, and implicitly became the Chu Ru. It is likely that process took place during the 15th century to the 17th century, with the Champa dynasty receding to the area from the south of Da Rang River to Phan Rang. It is also unclear when the majority of the Chu Ru ethnic group gathered in the Dran valley on the Lang Bian Plateau (Lam Vien Plateau) in Đôn Dương District, Lam Đông Province today.

Lang Biang (cao nguyên Lâm Viên) thuộc địa phận huyện Đơn Dương, tỉnh Lâm Đồng ngày nay.

Thung lũng Đran là nơi có địa hình tương đối bằng phẳng, rất thuận lợi cho việc làm ruộng lúa nước, vốn là truyền thống lâu đời của họ. Phía tây địa bàn này tiếp giáp với vùng rừng núi điệp trùng và là lãnh thổ tộc người Cơ Ho. Phía đông là vùng lãnh thổ tộc người Raglai. Cư dân Raglai và Chu Ru, đều là những cộng đồng có quan hệ mật thiết với người Chăm ở nam Trung Bộ.

Ở vùng giáp ranh giữa Đức Trọng và Đơn Dương, tụ cư một nhóm Chu Ru còn được gọi là *Noang* hay *Loang*, có trình độ kinh tế - xã hội phát triển hơn các nhóm khác. Tên gọi này cho thấy, họ vốn là nhóm *La Oang* (hay *Hoang*) của tộc người Raglai đã hội nhập vào cộng đồng Chu Ru sở tại.

Bức tranh toàn cảnh về “lãnh thổ tộc người” của cộng đồng Chu Ru tuy không được thuần nhất vì có sự đan xen với những buôn làng của một số tộc người khác, nhất là trong bối cảnh mới từ sau 1975; nhưng vùng cư trú của họ vẫn được liên tục trên một bình diện và có ranh giới tương đối rõ ràng.

Tộc người Chu Ru hình thành trong bối cảnh các triều đại của vương quốc Chăm Pa kế tục nhau cầm quyền cùng với việc đẩy mạnh chiến tranh (giành đất và chiếm đoạt tài sản, nô lệ) với các quốc gia láng giềng, nhất là những cuộc chiến hầu như không ngơi nghỉ giữa Chăm Pa với Phù Nam và với các bộ lạc ở phía tây.

Lịch sử các tộc người ở cao nguyên miền Trung cho thấy đã có nhiều nguyên nhân dẫn đến quá trình hội nhập hay chia tách, phân ly tộc người, đó cũng là một hiện tượng phổ biến trong các xã hội xưa.

Dran valley has relatively flat terrain, very favorable for wet rice farming, which is the Chu Ru's tradition. The western part of this region borders mountains and is the territory of the Coho. To the east is the territory of the Raglai. The Raglai and the Chu Ru communities have close links with the Cham people in southern part of Central Vietnam.

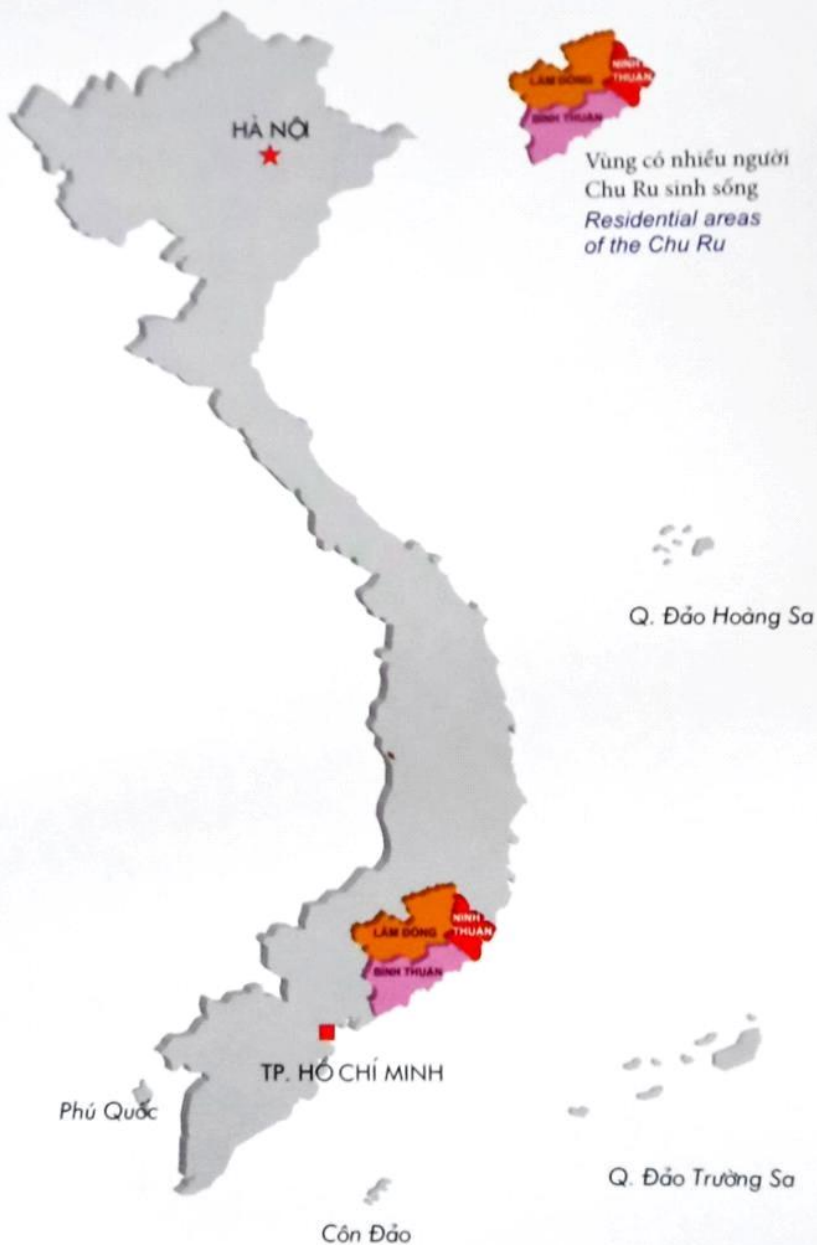
In the border area between Duc Trong and Don Duong, there lives a Chu Ru group called Noang or Loang, that has economic - social development better than other groups. As this name suggests, they were originally the La Oang (or Hoang) group of the Raglai people, which has integrated into the host Chu Ru ethnic community.

The panorama of "ethnic territory" of the Chu Ru community is not homogeneous, because there is an overlap with the villages of some other ethnic groups, especially in the new situation after 1975. But their habitat has been constant on a plane and has a relatively clear boundary.

The Chu Ru ethnic groups formed during the time when the reigns of the Champa kingdom succeeded each other to rule, together with the wars (for land and appropriation of property, slaves) with neighboring countries, especially the almost incessant wars between the Champa and Phu Nam and with the tribes in the west.

The history of the ethnic groups in the Central Highlands showed there were many reasons for the integration or separation of the ethnic groups, which is also a common phenomenon in these ancient societies.

BẢN ĐỒ VÙNG CƯ TRÚ CỦA NGƯỜI CHU RU
MAP OF THE CHU RU'S RESIDENTIAL AREAS

B U Ô N L À N G ,
N H À Ở

VILLAGES AND HOUSING

Trong xã hội cổ truyền, đơn vị cư trú, cũng là đơn vị kinh tế, xã hội duy nhất của người Chu Ru gọi là *plei* (làng) - Đó là những tổ chức tự quản. Phạm vi mỗi làng bao gồm: đất thổ cư, đất canh tác nông nghiệp, bến nước dùng trong sinh hoạt, bãi cỏ để chăn thả gia súc, khu rừng để săn bắn - hái lượm, rừng cấm ở đầu nguồn, phạm vi sông suối - đầm hồ để đánh bắt thủy sản và một nghĩa địa chung. Dựa vào địa hình, giữa các làng đều có mốc giới tự nhiên như: bờ sông - suối, bìa rừng, gò đất cao, tảng đá lớn hoặc cây cổ thụ. Những mốc giới ấy được các chủ làng xung quanh thừa nhận và mọi người tôn trọng như luật tục. Mỗi *plei* thường có diện tích khoảng từ 4 đến 6 km².

Làng Chu Ru là một công xã nông thôn bao gồm một số dòng họ khác nhau và cả một số gia đình khác tộc như Raglai, Cơ Ho, trong đó có thể có một dòng họ gốc của người Chu Ru là dấu vết của một công xã thị tộc xưa.

Những người đàn ông trong độ tuổi từ 45 trở lên, có sức khỏe tốt, nhanh nhẹn, tháo vát, biết “ăn nói”, có uy tín với dân làng, có kinh nghiệm trong sản xuất và am tường lịch sử, phong tục - tập quán của cộng đồng, mặc nhiên trở thành già làng (*Tha Plei*).

Vị già làng có uy tín nhất được bầu làm chủ làng (*Pô Plei*) để lo toan và điều hành mọi công việc chung. Tư vấn và hỗ trợ cho chủ làng là các già làng khác. Một chức trách quan trọng nữa là Trưởng thôn (*Pô Ea*), chức này có hai người phụ giúp cũng được bầu trong số các già làng có uy tín để chăm lo việc tưới tiêu cho đồng ruộng. Mỗi làng đều có một ông thầy cúng (*mdjao*) - kiêm việc chữa bệnh và một hoặc hai bà Mụ Vườn (*Mọ Boai*) giúp việc hộ sinh. Thầy cúng và Mụ Vườn không qua bầu cử, chủ yếu do năng lực và sự tín nhiệm của dân làng.

In their traditional society, the residential unit as well as the only socio-economic unit of the Chu Ru is called the plei (village). This is a self-managing organization. The scope of each village includes residential land, agricultural land, a water source, grass for grazing cattle, forests for hunting and gathering fruits, a forbidden forest in the upper source, rivers, streams, lakes for fishing and a common cemetery. Based on the terrain, the villages have natural boundaries such as rivers, streams, forests, high mounds, large boulders or big trees. These landmarks are acknowledged by other villages, and people respect them like customary law. Each plei typically covers about 4 to 6 sq.km.

A Chu Ru village is a rural commune that includes several different clans and even some families of different ethnicities such as Raglai, Coho. Among them, an original clan of the Chu Ru are perhaps traces of an ancient clan society.

The men aged 45 or older, with good health, agility, resourcefulness, persuasiveness and reputation, who have working experience and knowledge about history, traditions and practices of the community, can implicitly become the village elders (Tha Plei).

The most prestigious village elder would be elected the village owner (Po Plei) to operate all common tasks. The other elders advise and support him. Another important authority is Po Ea (irrigation chief). This man has two helpers, also elected from the reputed village elders to take care of irrigation works. Each village has a shaman (mdjao) for healing diseases, and one or two midwives (Mo Boai). The shaman and midwives are selected mainly due to their ability and credibility among the villagers.

The Chu Ru society operates following their ancient customs and habits. In traditional society, each large matriarchal family lives in a house on stilts with two roofs, made of wood, bamboo, thatched with reeds. From about the mid-twentieth century till

Mục lục - Contents

LỜI NHÀ XUẤT BẢN.....	4
<i>THE PUBLISHING HOUSE'S WORDS</i>	
NGUỒN GỐC VÀ PHÂN BỐ DÂN CƯ.....	7
<i>ORIGIN AND POPULATION DISTRIBUTION</i>	
BUÔN LÀNG, NHÀ Ở.....	19
<i>VILLAGES AND HOUSING</i>	
NGUỒN SỐNG.....	33
<i>MEANS OF SUBSISTENCE</i>	
Y PHỤC, TRANG SỨC.....	81
<i>CLOTHES AND JEWELRY</i>	
PHONG TỤC, LỄ HỘI.....	95
<i>CUSTOMS AND FESTIVALS</i>	

TÁC GIẢ ẢNH

Photos by

Kim Anh
Xuân Dũng
Phạm Văn Dương
Đức Hà
Tuấn Huy
Phạm Lợi
Nguyễn Minh
Chu Thái Sơn
Phạm Minh Tân
Văn Thương
Nguyễn Đăng Toàn
Võ Trang
Nguyễn Bảo Trung
Ngọc Tuấn
Tư liệu Bảo tàng
tỉnh Lâm Đồng
& các tác giả khác